

Лекція: Академічна доброчесність та етичні аспекти цифровізації управління проєктами

Вступ

Цифровізація змінює підходи до управління проєктами, відкриваючи нові можливості для автоматизації, аналітики, управління даними та прийняття рішень. Водночас зростає важливість етики в управлінських процесах, оскільки технології впливають не лише на ефективність, а й на соціальні, правові та моральні аспекти діяльності. Академічна доброчесність є основою для розвитку наукових досліджень у сфері управління, оскільки вона визначає стандарти надійності, прозорості та відповідальності. У цьому контексті важливо зрозуміти принципи академічної доброчесності та етичні виклики, пов'язані з цифровими технологіями в управлінні проєктами.

1. Принципи академічної доброчесності у наукових дослідженнях

Академічна доброчесність є основою для підтримки високих стандартів наукової роботи та забезпечення довіри до наукових результатів. Вона охоплює низку принципів, які мають на меті забезпечити чесність, прозорість і відповідальність у наукових дослідженнях. Розширимо кожен із принципів академічної доброчесності:

1.1 Чесність

Чесність у наукових дослідженнях означає прагнення науковців до правдивого та об'єктивного представлення своїх результатів. Чесність охоплює кілька важливих аспектів:

- Уникання фальсифікації даних: науковці повинні забезпечити точність своїх досліджень і уникати фальсифікації результатів, тобто навмисного або ненавмисного спотворення даних для отримання бажаних результатів.
- Відсутність плагіату: важливо, щоб усі ідеї, теорії та результати, запозичені з інших робіт, були належним чином процитовані. Плагіат — це серйозне порушення академічної доброчесності, яке ставить під сумнів достовірність наукової роботи.
- Відповідальність за помилки: науковці повинні бути готові визнати свої помилки та негайно виправляти їх. Це включає корекцію публікацій, якщо виявляються помилки в результатах або методах дослідження.

1.2 Прозорість

Прозорість є важливою складовою академічної доброчесності, оскільки дозволяє іншим дослідникам перевіряти та відтворювати результати роботи. Вона передбачає:

- Докладне документування методів і процесів дослідження: науковець має надавати чіткий опис усіх етапів дослідження, щоб інші могли оцінити правильність і реплікувати дослідницькі методи.

- Відкритість до зовнішнього перегляду: публікація дослідницьких результатів у відкритих джерелах або шляхом рецензування дозволяє незалежним експертам оцінити науковість і обґрунтованість отриманих результатів.

- Доступність даних: важливо, щоб дані дослідження були доступні для перевірки і для подальшого використання іншими дослідниками. Це забезпечує прозорість і можливість повторної верифікації результатів.

1.3 Відповідальність

Науковець має бути відповідальним за свої дослідження і результати, а також за вплив, який їхні роботи можуть мати на суспільство, науку та економіку. Відповідальність включає:

- Етичні стандарти: дослідження повинні відповідати етичним нормам і не завдавати шкоди учасникам дослідження, якщо вони є. Наприклад, при проведенні досліджень за участю людей або тварин, необхідно дотримуватись принципів гуманності та безпеки.

- Чесність у взаємодії з колегами: науковці повинні працювати в команді, поважати внесок кожного члена дослідницького колективу, дотримуватися належних норм авторства публікацій і коректно ділити авторські права.

- Коректність у відносинах з фінансувальними установами та організаціями: важливо, щоб науковці не спотворювали результати під впливом зовнішніх інтересів, а фінансування досліджень не впливало на їхню об'єктивність.

1.4 Добросовісність

Добросовісність у науковій роботі передбачає максимальну точність, ретельність та чесність на всіх етапах дослідження, що включає:

- Неупередженість у виборі теми та методів дослідження: дослідження повинні бути здійснені з урахуванням максимальної об'єктивності, без суб'єктивних упереджень, і без того, щоб підганяти результати під конкретні результати чи гіпотези.

- Виконання досліджень за високими стандартами: науковець має працювати з максимальною увагою до деталей, дотримуючись вимог до якості даних і методів, застосовуючи перевірені техніки і методи збору та обробки даних.

- Уникання маніпуляцій та нечітких висновків: науковець не повинен маніпулювати результатами дослідження або намагатися "підтягнути" дані, щоб вони відповідали уявленням або вимогам замовників або фінансистів.

1.5. Повага до інтелектуальної власності

Одним з ключових аспектів академічної доброчесності є визнання прав інтелектуальної власності:

- Цитування джерел: науковці повинні коректно посилатися на попередні роботи, що використовуються у їхніх дослідженнях. Належне цитування дає належну оцінку працю інших дослідників.
- Дотримання авторських прав: кожен науковець має дотримуватись законів, що стосуються авторських прав, і не використовувати чужі інтелектуальні продукти без належної згоди або ліцензії.
- Захист інтелектуальної власності в цифровому середовищі: в умовах цифровізації науковці мають бути обізнані з питаннями авторських прав на публікації в Інтернеті, захистом цифрових даних та використанням технологій для захисту інтелектуальної власності.

1.6 Взаємна повага та етика у співпраці

Важливим аспектом академічної доброчесності є створення умов для чесної та взаємоповажної співпраці серед дослідників:

- Визначення авторства: важливо, щоб усі учасники дослідження були належно визнані за свій внесок у роботу. Авторство має бути справедливим і відповідати реальному внеску кожного.
- Міжнародна співпраця: з урахуванням глобалізації науки, науковці повинні працювати в умовах міжнародної співпраці, поважаючи культурні та правові особливості країн-партнерів.

2. Етичні виклики цифровізації управлінських процесів

Цифровізація управлінських процесів є потужним інструментом для покращення ефективності та автоматизації різноманітних бізнес-функцій. Проте впровадження цифрових технологій у сферу управління проектами та організаціями також породжує низку етичних викликів. Ці проблеми потребують ретельного аналізу, оскільки неетичне використання технологій може призвести до серйозних наслідків для окремих осіб, організацій та суспільства загалом. Розглянемо основні етичні виклики, з якими стикаються організації під час цифровізації управлінських процесів.

2.1 Конфіденційність та захист персональних даних

Цифрові технології вимагають зберігання та обробки величезних обсягів даних, зокрема персональних даних співробітників, клієнтів і партнерів. Це створює етичну дилему щодо забезпечення конфіденційності і безпеки цієї інформації:

- Загроза витоку інформації: впровадження цифрових систем обробки даних може призвести до несанкціонованого доступу до чутливої інформації, що може порушити права та свободи осіб. Атаки на інформаційні системи, хакерські вторгнення або неакуратне поводження з даними можуть призвести до витоків персональних даних.

- Етичне управління даними: організації повинні мати чіткі політики щодо збору, обробки та зберігання персональних даних. Це включає необхідність надання інформованої згоди від користувачів на обробку їхніх даних і забезпечення прозорості у використанні їхньої інформації.
- Регулювання та відповідність законам: цифрові платформи та системи повинні відповідати міжнародним стандартам та законам щодо захисту персональних даних, зокрема Регламенту ЄС 2016/679 (GDPR). Однак, оскільки технології розвиваються швидше за регулювання, можуть виникати правові й етичні прогалини.

2.2 Автоматизація та втрата робочих місць

Одним з найбільших етичних викликів цифровізації є загроза втрати робочих місць через автоматизацію. Алгоритми, штучний інтелект та роботизовані системи можуть замінити людину на багатьох робочих місцях, що викликає питання соціальної відповідальності та справедливості:

- Соціальна нерівність: автоматизація може збільшити розрив між тими, хто володіє технологіями, і тими, хто залежить від фізичної праці. Втрата робочих місць може призвести до безробіття серед низькокваліфікованих працівників, що поглиблює соціальну нерівність.
- Моральні аспекти заміни людей технологіями: на рівні управлінських процесів важливо не лише оцінювати економічну доцільність автоматизації, але й враховувати моральну сторону цього питання — що буде з людьми, чи є у них можливість перекваліфікуватися, і яка роль людського фактора в цифровій епосі.
- Підтримка постраждалих працівників: важливим етичним аспектом є розробка стратегій для підтримки людей, які втратили роботу через автоматизацію. Це включає програми перепідготовки та реінтеграції в нові сфери діяльності.

2.3 Упередженість та дискримінація в алгоритмах

Штучний інтелект та алгоритми, що використовуються в управлінських процесах, можуть бути спроектовані таким чином, що відображатимуть упередження або дискримінаційні практики:

- Упередженість у прийнятті рішень: алгоритми, використовувані в цифрових системах для автоматизації управлінських рішень, можуть бути розроблені з урахуванням певних упереджень, які виникають у розробників чи в процесі навчання на невірних або неповних даних. Це може призвести до дискримінації за ознакою раси, статі, віку або інших особистих характеристик.
- Прозорість алгоритмів: багато цифрових систем, зокрема ті, що базуються на штучному інтелекті, є складними і непрозорими для кінцевих користувачів. Виникає етичне питання щодо того, чи можуть користувачі

довіряти таким системам, якщо вони не можуть зрозуміти, як приймаються рішення.

- Аудит та контроль за алгоритмами: необхідно проводити регулярні перевірки і аудит алгоритмів для забезпечення їхньої неупередженості та справедливості. Це включає розробку етичних стандартів для створення та використання таких систем.

2.4 Втрата людського контролю над технологіями

Один з найбільших етичних викликів цифровізації управлінських процесів полягає в тому, що все більше рішень починають ухвалювати автоматизовані системи, що може призвести до втрати контролю людини над процесами:

- Залежність від технологій: управлінці можуть повністю покладатися на автоматизовані системи для прийняття рішень, що викликає питання про втрату стратегічного управління з боку людей. Цей процес може бути небезпечним, оскільки навіть найрозвиненіші системи не можуть врахувати всі нюанси людського контексту і емоцій.
- Необхідність людського втручання: хоч технології можуть значно підвищити ефективність процесів, у випадку прийняття важливих стратегічних рішень, особливо в складних ситуаціях, роль людини як керівника залишається незамінною. Баланс між автоматизацією і людським управлінням є важливим етичним питанням.

2.5 Етичні наслідки для споживачів і клієнтів

Цифровізація може також викликати етичні питання в контексті впливу на споживачів:

- Приватність споживачів: використання цифрових технологій для збору даних про споживачів, особливо без їхнього відома або згоди, є серйозною етичною проблемою. Багато компаній збирають персональні дані користувачів і використовують їх для персоналізованої реклами або продажу третім сторонам.
- Етика маніпуляцій із споживачами: алгоритми, які визначають рекламні стратегії, можуть бути розроблені таким чином, щоб маніпулювати поведінкою споживачів або змушувати їх приймати рішення, що не є вигідними для них.

3. Соціальні та правові аспекти використання цифрових технологій

Цифрові технології мають глибокий вплив на соціальну та правову сфери, оскільки вони змінюють не лише методи управління проектами, але й саму структуру суспільства. Впровадження новітніх цифрових рішень потребує особливої уваги до соціальних та правових аспектів, які можуть мати далекосяжні наслідки для організацій, індивідуумів та ширших соціальних груп.

Ці аспекти охоплюють питання прав, доступу до технологій, соціальної рівності, а також правового регулювання використання новітніх технологій.

3.1 Соціальний вплив цифрових технологій

Цифрові технології спричиняють зміни в соціальній структурі, як на рівні окремих індивідів, так і на рівні суспільства загалом. Важливими аспектами є:

- **Цифровий розрив:** однією з основних соціальних проблем є нерівність у доступі до цифрових технологій. Люди з обмеженим доступом до інтернету або комп'ютерних технологій можуть виявитися у соціальній ізоляції або бути позбавленими доступу до важливих можливостей у сфері освіти, працевлаштування та інших важливих сфер. Цей цифровий розрив посилюється в умовах економічної нерівності, коли бідні верстви населення мають обмежений доступ до сучасних технологій.
- **Соціальна інтеграція та цифрові платформи:** цифрові платформи можуть стати інструментом для інтеграції соціальних груп, що зазвичай перебувають на периферії економічних і соціальних процесів. Проте, для цього необхідно створити інклюзивні та доступні технології, що дозволяють усім громадянам брати участь у цифровій економіці і бути активними учасниками в суспільних процесах.
- **Зміна соціальних взаємодій:** використання цифрових технологій змінює способи взаємодії між людьми, створюючи нові форми комунікації, але й викликаючи питання щодо втрати фізичних контактів і соціальної ізоляції. Віртуальні платформи надають можливість для глобальних зв'язків, проте вони також можуть призвести до проблем із соціальним адаптуванням, особливо для старших поколінь.

3.2 Правові аспекти використання цифрових технологій

Із зростанням використання цифрових технологій постає необхідність розробки нових правових норм, які регулюють їхнє застосування, забезпечуючи баланс між інноваціями та захистом прав індивідів:

- **Захист персональних даних:** використання цифрових технологій у бізнесі та управлінні проектами супроводжується збором, обробкою і зберіганням величезних обсягів персональних даних. Це підвищує ризики для конфіденційності та безпеки інформації. У багатьох країнах розроблено спеціальні нормативно-правові акти, такі як Європейський регламент GDPR (General Data Protection Regulation), для регулювання збору та використання персональних даних. Але нові технології, як-от штучний інтелект та автоматизовані системи, можуть створювати нові виклики в правовому полі, такі як питання трансферу даних між країнами або використання даних без явної згоди користувачів.
- **Право на конфіденційність:** використання цифрових інструментів в управлінських процесах може торкатися прав громадян на конфіденційність та особисту недоторканність. Програми для моніторингу

продуктивності працівників, системи контролю доступу до інформації та технології збору даних можуть створювати ризик порушення цих прав.

- Інтелектуальна власність і технології: у правовому контексті цифрових технологій важливою є проблема інтелектуальної власності. Виникають питання, хто володіє правами на інтелектуальну власність, створену за допомогою штучного інтелекту чи інших автоматизованих систем. Це охоплює патенти на програмне забезпечення, авторські права на алгоритми та контент, створений за допомогою цифрових технологій.

3.3 Етичні та правові виклики, пов'язані з автоматизацією

Автоматизація управлінських процесів і застосування штучного інтелекту можуть стати предметом етичних і правових дискусій:

- Заміна людської праці: автоматизація та штучний інтелект можуть привести до скорочення робочих місць, що викликає правові та соціальні питання щодо компенсацій для звільнених працівників, а також етичні дилеми щодо того, чи є автоматизація справедливою.
- Уповноваження на прийняття рішень: рішення, які приймаються автоматизованими системами, можуть не враховувати важливі соціальні та етичні фактори. Це ставить питання про те, хто несе відповідальність за рішення, прийняті штучним інтелектом, та чи є ці рішення юридично обґрунтованими.
- Ризики маніпулювання та зловживань: цифрові платформи, які використовують алгоритми для управлінських рішень, можуть бути схильні до маніпулювання даними або навмисних викривлень для досягнення певних цілей. Наприклад, це стосується випадків, коли компанії можуть маніпулювати зібраними даними про споживачів для того, щоб маніпулювати їхніми покупками чи голосуванням.

3.4 Соціальна відповідальність компаній у цифрову епоху

Соціальна відповідальність компаній набуває нового значення в умовах цифрової трансформації. Організації повинні усвідомлювати свої етичні та правові зобов'язання щодо захисту прав своїх клієнтів і працівників. Ось кілька ключових аспектів:

- Інклюзивність і доступність: компанії повинні створювати технології, які будуть доступні широкому колу осіб, у тому числі тим, хто має обмежені можливості, наприклад, людям з інвалідністю.
- Етичне управління даними: організації повинні бути прозорими у своїй політиці щодо обробки даних, гарантувати, що дані використовуються лише для заявлених цілей і не передаються без дозволу третім сторонам.
- Глобальна відповідальність: багато цифрових технологій мають глобальний характер, що ставить питання про те, як компанії забезпечують відповідність своїх практик до міжнародних стандартів, таких як права

людини, захист конфіденційності, боротьба з кіберзлочинністю та інші аспекти.

4. Баланс між автоматизацією та відповідальністю управлінця

Баланс між автоматизацією та відповідальністю управлінця є ключовим питанням для організацій, які прагнуть інтегрувати цифрові технології в управлінські процеси, особливо в управлінні проектами. Автоматизація здатна значно підвищити ефективність, скоротити витрати та зменшити людську помилку. Однак вона не повинна повністю замінювати людську участь у процесах прийняття рішень. Задача полягає у створенні такого середовища, де автоматизація доповнює людську компетентність, а не замінює її, зберігаючи відповідальність за важливі рішення на рівні управлінця.

4.1 Роль управлінця в умовах автоматизації

Управлінці все ще повинні виконувати низку важливих функцій, які неможливо повністю автоматизувати:

- **Стратегічне мислення та прийняття рішень:** хоча автоматизовані системи можуть обробляти великі обсяги даних, аналізувати й генерувати прогнози, важливі стратегічні рішення, що стосуються місії компанії, її цінностей та довгострокових цілей, вимагають людського вкладу.
- **Етика та відповідальність:** управлінці несуть відповідальність за етичний вимір прийнятих рішень, особливо у випадках, коли технології можуть викликати непередбачувані наслідки для співробітників чи суспільства загалом.
- **Комунікація та мотивація:** хоча технології можуть автоматизувати багато процесів, міжособистісне спілкування залишається важливим елементом управлінської діяльності. Управлінці повинні мотивувати співробітників, підтримувати позитивну корпоративну культуру, вирішувати конфлікти та адаптувати персонал до змін.

4.2 Автоматизація та делегування рішень

Автоматизація здатна передавати частину повноважень для прийняття рішень до алгоритмів і систем штучного інтелекту. Однак це піднімає питання про делегування відповідальності:

- **Аналіз результатів автоматизованих рішень:** в умовах автоматизації управлінці повинні зберігати контроль над результатами рішень, прийнятих автоматизованими системами. Автоматизація не повинна спричиняти ситуації, коли управлінці не здатні розібратися у причинах та наслідках прийнятих рішень.
- **Рішення, які вимагають емоційного інтелекту:** автоматизовані системи не мають здатності до емоційної інтуїції, тому управлінці повинні брати на себе відповідальність за ті рішення, що вимагають тонкого підходу до

людських факторів: мотивації працівників, їхнього добробуту, морального клімату в колективі.

4.3 Етика та обмеження автоматизації

Існують етичні обмеження, які визначають, де й коли автоматизація повинна бути обмежена або зовсім не застосовуватись. Наприклад:

- Приватність і етика обробки даних: автоматизовані системи, що обробляють персональні дані, потребують від управлінців серйозної уваги до етичних аспектів. Управлінці несуть відповідальність за дотримання стандартів безпеки даних і конфіденційності інформації, щоб не порушити права осіб.
- Баланс між ефективністю та людським фактором: автоматизація повинна бути впроваджена таким чином, щоб не втратити важливих людських аспектів у прийнятті рішень, які неможливо обробити через алгоритми, зокрема питання добробуту працівників, культурних і моральних нюансів.

4.4 Ризики повної автоматизації

Повна автоматизація процесів може призвести до деяких ризиків:

- Зниження гнучкості: автоматизовані системи працюють за заздалегідь визначеними алгоритмами, що можуть не дозволяти швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища або на непередбачувані ситуації, що виникають у проекті.
- Залежність від технологій: надмірна залежність від автоматизованих систем може призвести до зменшення людської компетентності та інтуїції, що може бути проблемою у складних або нестандартних ситуаціях.

Висновки

Цифровізація управлінських процесів і автоматизація управління проектами суттєво змінюють як внутрішні організаційні практики, так і взаємодію з зовнішнім середовищем. Проте при впровадженні новітніх технологій необхідно враховувати численні етичні та правові аспекти, що виникають в результаті їх використання. Академічна доброчесність повинна залишатися основою всіх досліджень і практик, адже етика в управлінні проектами і правильне використання цифрових інструментів є запорукою сталого розвитку та соціальної відповідальності компаній.

Управлінці повинні не тільки володіти високими цифровими навичками, але й зберігати критичне мислення та відповідальність за прийняті рішення. Баланс між автоматизацією та людським фактором є важливим для збереження етики та правового поля в умовах цифрової трансформації, адже технології можуть бути інструментом для підвищення ефективності, але не повинні відбирати у людей можливість брати участь у ключових управлінських процесах.

Література

1. Зачко І. Г., Кобилкін Д. С., Зачко О. Б. Гібридні технології управління інфраструктурними проєктами та програмами: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2022. 250 с.
2. Єгорченкова Н., Єгорченков О., Сазонов А. Аналіз сучасних методів підвищення ефективності управління портфелями проєктів і програм // Управління розвитком складних систем. 2022. № 49. С. 19–25.
3. Dam H. K., Tran T., Grundy J., Ghose A., Kamei Y. Towards effective AI-powered agile project management // arXiv preprint arXiv:1812.10578. 2018.
4. Project Management Institute. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide). 7th ed. Newton Square, PA: Project Management Institute, 2021. 370 p.
5. Kerzner H. Innovation Project Management: Methods, Case Studies, and Tools for Managing Innovation Projects. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2019. 416 p.
6. Шинкарук Л. В., Деліні М. М., Суханова А. В., Алексєєва К. А. Управління бізнес-проєктами: навч. посіб. Київ: НУБіП України, 2021. 324 с.
7. Davahli M. R. The Last State of Artificial Intelligence in Project Management // arXiv preprint arXiv:2012.12262. 2020.